

Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Vluchtelingenkinderen

TAAALONDERWIJS AAN VLUCHTELINGEN EN HUN KINDEREN

- opdracht voor opleiding en professionalisering -

VERSLAG

van de studiedag voor opleiders en nascholers

op

5 juli 2016 in 's-Hertogenbosch

Tilburg/Utrecht, 15 juli 2016

Eindredactie Anne Kerkhoff en Maaike Hajer

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
	Opzet van dit verslag	4
2.	Waar staan we? Een beeld van de stand van zaken.....	5
2.1	Diverse categorieën leraren betrokken bij onderwijs aan nieuwkomers.....	5
2.2	Algemene aandachtspunten m.b.t. de competenties van leraren.....	6
	Méér dan NT2.....	6
	Attitudes	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
	Meertaligheid	6
	Taalbeschouwing	7
	Leesbevordering	7
	Teamwerk	7
	Doorlopende leerlijnen.....	7
2.3	Specifieke vragen in de voor- en vroegschoolse educatie (VVE).....	8
2.4	Initiële opleidingen	8
	2.4.1 De opleiding van leerkrachten voor het primair onderwijs	8
	2.4.2 De opleiding van leraren voor andere onderwijssectoren.....	9
2.5	Voortgezette professionalisering en ondersteuning	10
	2.5.1 Leerkrachten in het primair onderwijs	10
	2.5.2 Leraren in andere onderwijssectoren	11
3.	Conclusies en aanbevelingen.....	13
	Organiseer een 'Taskforce NT2 en meertaligheid'	13
	Ontwikkel competentieprofielen	13
	Ontwikkel een kadertraining voor opleiders en nascholers.....	14
	Ontwikkel 'blended' professionaliseringsmateriaal	14
	Ontwikkel méér professionaliseringsaanbod op masterniveau.....	14
	Onderzoek wat we buiten Nederland kunnen leren.....	15
	Tenslotte.....	15
	Bijlagen	16

TAALONDERWIJS AAN VLUCHTELINGENKINDEREN

- opdracht voor opleiding en professionalisering -

VERSLAG van de studiedag voor opleiders en nascholers die plaatsvond op 5 juli 2016 in 's-Hertogenbosch

1. Inleiding

In het najaar van 2015 formuleerde een aantal 'taallectoren' – lectoren die zich bij verschillende Nederlandse hogescholen bezighouden met onderzoek naar en onderwijs over diverse aspecten van taal en taalonderwijs - gezamenlijk de ambitie om een kwaliteitsimpuls te geven aan de professionalisering van leraren die in diverse sectoren van het onderwijs te maken hebben met leerlingen en studenten voor wie het Nederlands een tweede taal is. Directe aanleiding voor het besluit van de club lectoren waren de vluchtelingen en hun kinderen die in die periode in groten getale Nederland binnenkwamen, maar de aandacht bleef niet tot die groep beperkt. Via de media en persoonlijke contacten geconfronteerd met de 'handelingsverlegenheid' van veel docenten die anno 2015 voor het eerst te maken kregen met vluchtelingen uit Syrië en andere onveilige delen van de wereld, stelden de lectoren vast dat de aandacht voor de competenties die docenten en scholen nodig hebben om nieuwkomers en andere NT2-leerders op te vangen en te begeleiden, gedurende de laatste twee decennia is verslapt. De lectoren herinnerden zich de tijd waarin 'NT2' hoger op de agenda van beleidsmakers stond en waarin de Projectgroep NT2, met steun van de overheid, scholen, leraren én lerarenopleiders op allerlei manieren ondersteunde in het streven naar goed (taal-)onderwijs aan immigranten en hun kinderen¹. Hier en daar dook een lector in zijn of haar boekenkast om de materialen die hij/zij in die tijd had verzameld en soms zelf had ontwikkeld, onder het stof vandaan te halen. Daarbij werd al gauw duidelijk dat er inderdaad nog veel materiaal en expertise beschikbaar is, maar óók dat veel daarvan verouderd is en niet meer direct bruikbaar: Nederland is veranderd, het Nederlandse onderwijs is veranderd, wetenschappelijke inzichten over taal en taalonderwijs zijn veranderd én de doelgroep is veranderd. Daarmee zijn ook de eisen aan en behoeften van de scholen en de leraren die te maken hebben met meertalige leerlingen, veranderd. Er is werk aan de winkel.

Vier lectoren namen het voortouw: Jan Berenst (NHL), Maaïke Hajer (HU), Anne Kerkhoff (Fontys) en Alex Riemersma (NHL). Al gauw sloot een aantal andere professionals met expertise op het terrein van taal en taalonderwijs zich bij hen aan: Vital Hanssen (Fontys), Karijn Helsloot (Windesheim), Emmanuelle Le Pichon-Vorstman (UU) en Saskia Versloot (Marant). Verdere verkenningen in het werkveld, opleiding en wetenschap leidden tot een voorlopig voorstel van het 'Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Vluchtelingen' (LPTV) ter versterking van opleiding en professionalisering (Bijlage 1). Om het draagvlak daarvoor te peilen werd in het voorjaar van 2016 via gesprekken en brieven contact gezocht met voor het onderwijs aan vluchtelingen relevante partijen,

---

¹ F. Teunissen (red.) (1990) *Werken aan Nederlands als tweede taal. Een programmatisch kader voor de Projectgroep NT2*, 's-Hertogenbosch, KPC.

zoals Po-Raad, Vo-Raad, OCW, Onderwijscoöperatie, Inspectie voor het onderwijs, LOWAN, ADEF, LOPON, CNV Onderwijs, Taalunie, Onderwijsraad en de Vaste Kamercommissie voor Onderwijs.

In maart besloot de initiatiefgroep om een studiedag te organiseren met een drieledig doel:

- inventariseren wat er op dit moment aan opleidings- en ondersteuningsaanbod is;
- verkennen waar de gaten en knelpunten zitten en verbetermogelijkheden identificeren en
- het netwerk uitbreiden van opleiders en nascholers die actief willen meewerken aan versterking van de opleiding en professionalisering rond nieuwkomers.

De studiedag heeft, met steun van Fontys Hogescholen dat ruimtes en secretariële ondersteuning ter beschikking stelde en van de Taalunie die de dag financieel ondersteunde, plaatsgevonden op 5 juli 2016 bij de Fontys-pabo in Den Bosch. Er namen circa 100 personen, afkomstig uit diverse sectoren van het onderwijsveld – van OCW tot en met lerarenopleidingen en scholen (zie bijlage 2 voor de inschrijvingen) aan de studiedag deel. Bijlage 3 bevat het programma van de dag en de namen van degenen die hebben bijgedragen aan de organisatie en de presentaties.

Opzet van dit verslag

Hierna worden de belangrijkste opbrengsten van de dag samengevat. Uitvoerigere beschrijvingen van de opbrengsten van de verschillende programmaonderdelen zullen apart worden verspreid via een door het Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Vluchtelingen op te zetten website.

Dit verslag bestaat uit twee delen. In het eerste deel vatten we de informatie samen die we verzameld hebben over de huidige stand van zaken in opleiding en voortgezette professionalisering. Met nadruk moet worden opgemerkt dat deze beschrijving van het aanbod *niet* pretendeert volledig te zijn: de informatie is gebaseerd op de uitkomsten van een eerste verkenning van degenen die de studiedag hebben voorbereid, aangevuld met de informatie die de deelnemers hebben aangedragen. Het tweede deel van dit verslag geeft een beeld van de conclusies en aanbevelingen die bij elkaar zijn gebracht.

Vanwege de korte tijd van voorbereiding die de organisatoren zich gegund hebben, bleef de inbreng van Vlaamse collega's beperkt. Wat volgt heeft dan ook voornamelijk betrekking op de situatie in Nederland. De leden van de initiatiefgroep hopen van harte dat de contacten met Vlaamse collega's in de toekomst zullen worden uitgebreid en versterkt.

2. Waar staan we? Een beeld van de stand van zaken

De studiedag leverde een breed beeld op van de manier waarop onderwijsgeevenden die werkzaam zijn in de diverse sectoren van het onderwijs via initiële opleidingen en voortgezette professionalisering worden voorbereid op, en ondersteund worden bij het taalonderwijs aan nieuwkomers. We geven eerst een beeld van de uiteenlopende personen die bij het onderwijs aan vluchtelingen en hun kinderen betrokken zijn en presenteren dan een aantal algemene 'aandachtspunten' of 'desiderata' met betrekking tot hun competenties zoals die tijdens de studiedag naar voren kwamen. Daarna vatten we de voornaamste gegevens met betrekking tot de bestaande praktijk van initiële opleidingen voor primair en voortgezet onderwijs en de voortgezette professionalisering voor de diverse onderwijssectoren, samen. Daarbij besteden we apart aandacht aan de voorschoolse educatie.

2.1 Diverse categorieën leraren betrokken bij onderwijs aan nieuwkomers

Bij het beschouwen van de opleidingsmogelijkheden voor leraren, is het nodig om in de gaten te houden dat daarbij verschillende doelgroepen moeten worden onderscheiden:

- a. Pedagogisch medewerkers in de voor- en voorschoolse educatie.
- b. Leraren primair onderwijs die in de eerste opvang werken en die daar aanvankelijk NT2-onderwijs verzorgen voor beginnende leerders. Dat onderwijs kan al dan niet centraal in een gemeente geregeld zijn, verbonden aan één of meer reguliere scholen.
- c. Leraren primair onderwijs in reguliere klassen die nieuwkomers binnenkrijgen, al dan niet na een eerste intensieve fase van tweede-taalonderwijs, en die in hun taalonderwijs maar ook in alle andere vakgebieden te maken hebben met talig heterogene klassen.
- d. Interne begeleiders in het basisonderwijs, taalcoördinatoren en anderen met specifieke taken in intake, organisatie van taalbeleid, e.d..
- e. Onderwijsassistenten.
- f. Leraren Nederlands die in het voortgezet onderwijs en in het mbo in de eerste opvang werken en daar aanvankelijk NT2-onderwijs verzorgen (al dan niet gekoppeld aan een reguliere school).
- g. Leraren Nederlands die in het regulier voortgezet onderwijs, het mbo, het voortgezet speciaal onderwijs of de volwassenen-educatie werken en die daar NT2-leerders in talig heterogene klassen onderwijzen.
- h. Leraren in andere vakken die in het voortgezet onderwijs en het mbo nieuwkomers in hun klas ontmoeten en die de opdracht hebben om ook deze leerlingen passende ondersteuning binnen de vakles te geven ('taalgericht vakonderwijs').
- i. Andere personen met specifieke taken in het onderwijs, zoals taalcoördinatoren, taalcoaches in het mbo, logopedisten en psychologen.

De afbakening van deze functies, rollen en taken binnen diverse mogelijke meerjarige opvangmodellen is niet duidelijk omschreven. De opleidingen waarin mensen voor deze functies worden toegerust, zijn dat evenmin. Zo zijn er in de ISK veel leraren werkzaam met een pabo-diploma en werken er in de volwassenen-educatie vakbekwame docenten die nooit een reguliere lerarenopleiding hebben gevolgd.

Voor leraren in het reguliere onderwijs is NT2 niet als een specifiek onderdeel van het takenpakket benoemd. Er worden door de overheid dan ook geen specifieke bevoegdheid of bekwaamheidseisen gesteld aan de docenten die dat onderwijs verzorgen. Het is echter zeer de vraag of ervan uitgegaan kan worden dat leraren de benodigde bagage inderdaad in hun initiële opleiding tot leerkracht of leraar hebben meegekregen. Het ontbreekt daarmee ook aan een referentiekader voor schoolleiders, personeelsmanagers, inspecteurs of schoolbestuurders die willen nagaan welke deskundigheden vereist worden, welke daarvan in de school beschikbaar zijn en waar ontbrekende deskundigheden eventueel (verder) ontwikkeld zouden moeten worden.

In de inleiding op de studiedag werd vanuit de PO-Raad en LOWAN aangegeven hoe divers de praktijk van het werkveld is. De opvang van vluchtelingen varieert sterk naar schaal, setting en voorzieningen. Het is moeilijk om een goed beeld te krijgen van de manier waarop de diverse leraren hun rol weten te spelen, maar duidelijk is dat de vraag naar professionalisering bij henzelf en hun directies groot is. Op de studiedag werd bezien hoe het huidige aanbod in initiële opleiding en professionalisering er uitziet. Daarbij werd ook besproken wat leraren allemaal in huis moeten hebben om óók voor vluchtelingen en hun kinderen goed onderwijs te verzorgen.

2.2 Algemene aandachtspunten m.b.t. de competenties van leraren

Er kwam gedurende de studiedag een aantal algemene aandachtspunten/competenties naar voren. We vatten de punten waarvoor een breed draagvlak bleek te bestaan, hierna samen.

Méér dan NT2

Vanzelfsprekend wordt het belang van effectief onderwijs in het Nederlands als tweede taal centraal gesteld in kwaliteitszorg voor onderwijs aan vluchtelingenkinderen en andere nieuwkomers. Het is echter duidelijk dat er voor een goede opvang en integratie in het onderwijs en voor het bevorderen van de ontwikkeling van deze kinderen en jongeren méér nodig is. Een veilige context, persoonlijke aandacht, contacten met ouders en buitenschoolse instellingen, aansluiten bij eerder gevolgd onderwijs: al deze aspecten zijn vanzelfsprekend ook in het onderwijs aan vluchtelingen en hun kinderen van groot belang. De deelnemers aan de studiedag plaatsten de aandacht voor NT2 en de competenties die nodig zijn op het terrein van NT2 en NT2-didactiek, nadrukkelijk in deze bredere context.

We hebben het bij opleiding en professionalisering over méér dan alleen kennis zoals die is vastgelegd in generieke en vakspecifieke kennisbases voor de lerarenopleidingen. Veel deelnemers hebben er, in verschillende bewoordingen en op uiteenlopende momenten, op gewezen dat docenten om competent te zijn voor taalonderwijs aan nieuwkomers, méér nodig hebben dan expertise op het terrein van taal, taalverwerving en taaldidactiek. Leraren moeten contact met leerlingen kunnen leggen, open staan voor de talen, verhalen en culturen die hun leerlingen meebrengen en beschikken over sensitiviteit/responsiviteit in de communicatie met kinderen en volwassenen uit een andere cultuur, die soms traumatische ervaringen hebben terwijl ze nog weinig Nederlands beheersen om daarover te communiceren. Leraren moeten zich ervan bewust zijn dat taalverwerving *begint* bij integreren en je veilig voelen. Ze moeten oog hebben voor de talenten die nieuwkomers meebrengen en verder kijken dan wat mensen nog niet weten en kunnen.

Meertaligheid

In elke schoolklas in Nederland, van de vroeg- en voorschoolse opvang tot en met het voortgezet onderwijs en het hoger onderwijs, zijn naast het Nederlands andere moedertalen aanwezig. Deze kunnen van ver komen, meegenomen door vluchtelingenkinderen, maar ook van dichtbij, gesproken door Nederlandstalige kinderen met een dialectachtergrond. Nederland kent de traditie van centrale aandacht voor het Standaardnederlands, en er is geen beleid ten aanzien van het ondersteunen en bemoedigen van het gebruik van andere moedertalen binnen de context van de school. 'Onderdompeling' in het Nederlands zou de meest effectieve weg zijn naar schoolsucces. Andere talen worden door velen nog steeds als bedreiging voor succesvolle verwerving van het Nederlands gezien. Decennia van onderzoek over de hele wereld hebben echter onder deskundigen tot een paradigmawisseling geleid: de onderdompelingsaanpak heeft eerder schadelijke dan positieve effecten op zowel de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, als op zijn cognitieve ontwikkeling. Dit inzicht heeft grote gevolgen voor de noodzakelijke attitude en het didactisch repertoire van leraren in elke onderwijssector. Respect voor en gebruik maken van de moedertaal blijken belangrijke

voorwaarden voor het leren van andere talen en daarmee voor schoolsucces. Leraren moeten zich bewust zijn van de rol en het belang van de talen die nieuwkomers mee naar Nederland brengen, en van de manier waarop zij die talen een plek kunnen geven in de verdere ontwikkeling van kinderen.

Taalbeschouwing

Het begeleiden van taalverwerving in een meertalige context vergt een heldere visie op wat taal is, op wat het betekent taalvaardig te zijn, meertalig te zijn, nieuwe talen te leren. De rol van taal bij het leren is daarbij een aspect dat alle leraren in alle vakken aangaat en dat het T2-perspectief overstijgt. Leraren zouden met hun leerlingen moeten kunnen praten over vragen als: wat is taal eigenlijk en wat doet taal met mensen? Wat is het verschil tussen een concept en een woord? Hoe kan het dat we verschillende schriftsystemen hebben? Waar komen al die taalverschillen vandaan? Hoe komt het dat talen veranderen? Dat we aan iemand kunnen horen waar hij vandaan komt? Hoe is het mogelijk dat mensen in elke taal alles kunnen zeggen wat ze willen zeggen? Hoe leren mensen een of meer talen?

Leesbevordering

Ook het belang van leesbevordering werd nadrukkelijk naar voren gebracht. Door de sectoren heen is het van belang dat leraren op elk niveau weten hoe ze hun leerlingen aan het lezen krijgen. Door te lezen wordt je wereld groter en leer je de taal die daarbij hoort. Lezen is bij uitstek geschikt om je leven lang te blijven leren. En je taalvaardigheid te blijven ontwikkelen.

Teamwerk

Ook voor het onderwijs aan nieuwkomers geldt dat goed taalonderwijs van één bekwame taaldocent niet kan volstaan om kinderen optimale ontplooiingskansen te bieden. Goed onderwijs vraagt om teamwerk. In de meeste basisscholen is het gewoon dat twee leerkrachten de zorg voor een klas delen en in het voortgezet onderwijs zou elke docent Nederlands nauw moeten samenwerken met de docenten die de andere onderdelen van het curriculum van zijn leerlingen verzorgen. Daarnaast zijn er echter nog veel meer partners waarmee op gezette tijden moet worden samengewerkt: de specialisten die de zorg en aandacht kunnen bieden waarvoor de docent zelf niet is toegerust - denk aan logopedisten, psychologen -, de onderwijs-assistenten die de docent kunnen ondersteunen en hem extra ogen, oren en handen geven, de buddy met wie de leerling in zijn eigen taal kan communiceren, de ouders die zoveel hebben meegemaakt en die net als elke ouder het beste voor hun kind willen, de mentor, de decaan, de vertrouwenspersoon... Docenten moeten teamspelers leren zijn.

Doorlopende leerlijnen

Teamwork is ook nodig om doorlopende leerwegen tot stand te brengen. De praktijk leert dat de overgang van de ene naar de andere vorm van onderwijs – van VVE, AZC-school of ISK naar regulier onderwijs, van de ene klas naar de volgende, van voortgezet onderwijs naar hoger onderwijs – lang niet altijd vloeiend verloopt. Leerlingen zijn gebaat bij een ‘warme overdracht’ en dat vraagt om een bijdrage van elke leraar. Het goed bijhouden van de ontwikkeling van kinderen gekoppeld aan leerlijnen is één van de competenties die in alle sectoren van belang zijn.

Kortom, zo kwam op meer momenten tijdens de studiedag uitgebreid op tafel hoe het onderwijs in het werkveld er optimaal uit zou moeten zien. De focus van de dag was echter de vraag hoe de *initiële opleidingen* leraren op dat werkveld voorbereiden en wat er verwacht mag worden van startbekwame leraren, en waar taken voor nascholing en voortgezette professionalisering liggen.

2.3 Specifieke vragen in de voor- en vroegschoolse educatie (VVE)

Jonge kinderen die gevlucht zijn, met of zonder ouders, worden opgevangen in AZC's met reguliere kinderopvang. Kinderen van 0 tot 4 jaar, die een land met oorlog ontvlucht zijn en een gevaarlijke reis hebben doorstaan, hebben traumatiserende ervaringen opgedaan (wat niet betekent dat ze ook allemaal getraumatiseerd zijn) en hebben veel stress ervaren. Dit heeft een bijzondere impact op zo'n jonge leeftijd. Het is daarom belangrijk dat deze kinderen in een veilige omgeving met voldoende rust om bij te komen opgevangen worden. De reguliere kinderopvang zorgt momenteel landelijk voor zo'n 2.500 van deze kinderen in de reguliere kinderopvang. Daarbij zetten zij vaak gerichte programma's, speciaal ontwikkeld en erkend voor VVE, in. Opgemerkt werd dat de programma's die gebruikt worden voor de opvang van deze kinderen zeer uiteenlopend zijn en dat er veel discussie is over de geschiktheid. Soms wordt er gebruik gemaakt van erkende VVE-programma's, soms van minder landelijk bekende peuterprogramma's. Opvallend is ook dat er in deze veelheid aan programma's keuze van invalshoeken is om te werken aan de ontwikkeling van kinderen: bijvoorbeeld vanuit de muzikale invalshoek, vanuit drama, vanuit de moedertaal, vanuit het Nederlands als tweede taal. De pakketten zijn volgens de deelnemers aan de studiedag doorgaans ontwikkeld door deskundige mensen met hart voor de ontwikkeling van het jonge kind.

Het is voor de werknemers in de opvang, soms opgeleid als pedagogisch medewerker, soms als pedagogisch leider, soms niet opgeleid maar vrijwilliger of nog in opleiding op een roc, pabo of universiteit, moeilijk de weg te vinden in het aanbod. Terwijl juist daar zoveel behoefte aan is: eenduidigheid in visie(s) op het ontwikkelen van het jonge kind uit gevluchte situaties en het kunnen maken van keuzes uit programma's en activiteiten die daar naadloos bij aansluiten.

2.4 Initiële opleidingen

2.4.1 De opleiding van leerkrachten voor het primair onderwijs

Binnen het primair onderwijs en de opleidingen voor leraren in het primair onderwijs is de laatste jaren grote nadruk op onderwijs in taal en rekenen komen te liggen. De vertegenwoordigers van de pabo's die bij de studiedag aanwezig waren, melden over hun paboprogramma's dat daar tegenwoordig uitvoerig aandacht wordt besteed aan taalonderwijs en de didactiek die daarbij hoort. Volgens de aanwezige opleiders wordt er in hun opleidingen vanaf jaar 1 concentrisch gewerkt aan competenties met betrekking tot het leren en onderwijzen van de Nederlandse taal en woordenschat. Aan de orde komen dan onder meer taalontwikkende interactie, woorden leren volgens viertakt en taalontwikkeling binnen de zaakvakken. De landelijk afgesproken kennisbasis voor de pabo bevat diverse aanwijzingen over noodzakelijke leerstof rondom NT2 en er werd beschreven hoe op sommige pabo's gedurende de hele opleiding, bij elk taaldomein uit de kennisbasis specifiek wordt gekeken naar wat dat betekent voor tweede-taalleerders. Op bijna alle pabo's vindt er een verdieping in NT2-didactiek plaats in jaar 3 (passend onderwijs; zorg). Op sommige pabo's worden keuzeminoren NT2 aangeboden of zijn (nieuwe) keuzeminoren Onderwijs aan Vluchtelingen/ Nieuwkomers in de maak.

De opleidingspraktijk van een concentrische opbouw met als rode draad de taalontwikkende interactievaardigheden van leraren en het 'inzoomen' op NT2 werd door alle aanwezigen als een geschikt uitgangspunt voor de opleiding van leerkrachten gezien. Tijdens de gesprekken kwamen echter ook vragen en verbeterpunten naar voren. De aanwezigen vroegen zich af of deze praktijk op elke pabo – de meeste pabo's waren tijdens de studiedag *niet* vertegenwoordigd – aanwezig is. De

aanwezige opleiders benadrukten verder dat voldoende aandacht voor NT2 of interculturele pedagogiek in de opleiding nog géén garanties biedt voor de competent leerkrachtgedrag in de (toekomstige) praktijk: ook de goed opgeleide student/startende leerkracht is vaak handelingsverlegen als hij in de praktijk wordt geconfronteerd met échte tweede-taalleerders/nieuwkomers. De transfer van de opgedane theorie naar de praktijk laat te wensen over doordat de opgedane kennis/vaardigheden onvoldoende verankerd of wendbaar zijn. Benadrukt werd door alle aanwezigen dat kennis en vaardigheden met betrekking tot NT2-didactiek pas 'landen', en dat de gewenste 'interculturele' attitude pas tot stand komt als studenten in de praktijk met tweede-taalleerders/nieuwkomers in aanraking komen. Wat er nodig is, is 'betekenisvol leren' of 'just-in-time-leren'. Dáárbij werd weer aangetekend dat helaas niet alle leerkrachten (en niet alle praktijkbegeleiders) in het werkveld als een goed rolmodel voor stagiaires kunnen functioneren. Als voorbeeld van een 'good practice' werd gewezen op de praktijk van sommige pabo's die studenten met opleidingsscholen/leerkrachten uit het werkveld samen ontwerpgericht onderzoek laten doen naar de NT2- praktijk en/of naar interculturele pedagogiek. Als voorbeelden werden de 'co- makers'- projecten van pabo Almere en RK pabo Zwolle genoemd.

Als niet alle studenten 'automatisch' in de praktijk de T2- of vluchtelingenproblematiek tegenkomen in de stage, dan zou dit volgens de aanwezigen georganiseerd moeten worden. De vraag die zich daarbij aandienende was (ook gezien ervaringen in de tweedegraads lerarenopleidingen) of verdieping in NT2 in leerjaar 3 op tijd komt. Veel studenten krijgen al in leerjaar 1 op de stageschool met nieuwkomers te maken en/of willen zich al eerder verdiepen in de actuele vragen rond vluchtelingenkinderen. Opgemerkt werd dat de confrontatie met de praktijk van meertalige en multi-culturele scholen en klassen voor sommige eerstejaars een afschrikkende werking heeft. De kennismaking met de praktijk vergt een goede voorbereiding en intensieve begeleiding.

De omvang van aandacht voor NT2 is niet in ECTS uitgedrukt, dat zou nadere inventarisatie vergen.

2.4.2 De opleiding van leraren voor andere onderwijssectoren

De inventarisatie in de initiële tweedegraadsopleidingen is te onderscheiden naar de opleidingen docent Nederlands en opleidingen voor docenten in de vele andere onderdelen van het curriculum. Voor docenten Nederlands is er slechts beperkt aandacht voor NT2 en NT2-didactiek. Het aanbod varieert in omvang tussen twee en maximaal 20 ECTS. Op diverse opleidingen (HU, Fontys, HvA) bestaat de mogelijkheid om zich in het derde jaar binnen een minor te verdiepen in NT2, dan wel taalontwikkende didactiek in het beroepsonderwijs. Soms wordt daarbij aangesloten bij (onderdelen van) het curriculum van de post-bacheloropleiding voor docenten NT2 in het volwassenenonderwijs (zie hierna).

Aandacht voor taalontwikkende c.q. taalgerichte vakdidactiek (een didactiek waarbij schoolse en vaktaalvaardigheid geïntegreerd worden in vakonderwijs bij bijvoorbeeld wiskunde of geschiedenis) is opgenomen in de generieke kennisbasis voor de tweede-graadslerarenopleiding en zal derhalve waarschijnlijk in elke opleiding aandacht krijgen. De indruk is echter dat die aandacht in veel opleidingen zeer beperkt is en dermate veralgemeniseerd naar onderwijs aan alle leerlingen dat de specifieke behoeften van beginnende NT2-leerders er niet in meegenomen worden. Toch kan elke leraar wiskunde of geschiedenis morgen voor de taak staan om nieuwkomers toegang tot de vakleerstof te geven.

Voor de door de generieke en vakspecifieke kennisbases afgedwongen inzichten in taal en leren is het de vraag of studenten de kennis over didactiek ook daadwerkelijk leren omzetten in de praktijk. Opleidingen zullen daar zelf op moeten sturen. Op de Hogeschool van Amsterdam is daarom bijvoorbeeld besloten om taalgericht vakonderwijs als gedragsindicator op te nemen bij competentie 3 in het beoordelingsformat van de stages.

2.5 Voortgezette professionalisering en ondersteuning

Wanneer leraren van de initiële opleiding komen, hebben ze in principe enig inzicht in het bestaan van de discipline NT2, maar ze zullen zich veelal pas gaan verdiepen in de materie wanneer zij in hun praktijk te maken krijgen met nieuwkomers. Dan is de vraag welk professionaliseringsaanbod er dan op dit moment voorhanden is.

2.5.1 Leerkrachten in het primair onderwijs

Leerkrachten die in het primair onderwijs werken, kunnen zich op verschillende manieren verdiepen in het onderwijs aan nieuwkomers.

Verschillende hogescholen bieden *post-bacheloropleidingen* over NT2 in het primair onderwijs. Sommige hogescholen werken daarbij samen met Haagse Centrum voor Onderwijsbegeleiding HCO. De Marnix Academie ontwikkelde een programma en een aantal andere hogescholen ontwikkelt momenteel in de context van LPNPO gezamenlijk een eigen programma.

Er zijn recente ontwikkelingen ter versterking van dit aanbod. Windesheim en HU bieden met ingang van 2016-2017 binnen de *master SEN* een leerroute, 'Expert in nieuwkomersonderwijs', speciaal gericht op het onderwijs aan nieuwkomers in po, vo en ve,

Daarnaast bieden diverse instellingen – pabo's, begeleidingsdiensten, diverse ondersteuningsinstellingen, zzp-ers en anderen - diverse mogelijkheden om *kortere cursussen* te volgen. Dat aanbod varieert in omvang tussen één en acht dagdelen.

Er werden tijdens de studiedag verschillende kanttekeningen geplaatst bij het beschikbare nascholingsaanbod. Voor een groot deel hebben die betrekking op de aandachtspunten die aan het begin van dit hoofdstuk zijn genoemd: die zouden in de nascholing (meer) aandacht moeten krijgen. Daarnaast werd nog een aantal zorgen geuit:

- Vraag en aanbod hangen samen en professionalisering is in principe 'vraaggestuurd'. Maar worden de vragen wel duidelijk erkend en geformuleerd? Zijn scholen en leerkrachten zich met andere woorden wel voldoende bewust van hun 'handelingsverlegenheid' en scholingsbehoefte? Daarvoor zouden kwaliteitscriteria helder moeten zijn.
- Er is weinig toezicht op de kwaliteit van het professionaliseringsaanbod.
- Er is speciale aandacht nodig voor de professionalisering van Interne Begeleiders: hoe signaleer je behoefte aan extra zorg en hoe pak je die dan aan?
- Daarmee samenhangend: de bestaande toetsen en instrumenten zijn niet geschikt voor de diagnostiek van kinderen met een andere taal en cultuur. Leerkrachten moeten zich daarvan bewust zijn én alternatieven geboden krijgen.

2.5.2 Leraren in andere onderwijssectoren

Volwassenen-educatie

Waarschijnlijk bestaat er voor géén groep NT2-docenten een uitgebreider en beter gecontroleerd nascholingsaanbod dan voor de docenten die werkzaam zijn in de volwassenen-educatie. De Beroepsvereniging van docenten Nederlands als Tweede Taal (BVNT2), een vereniging waarin NT2-docenten en opleiders van NT2-docenten in Nederland en Vlaanderen samenwerken, heeft in 2005 een [Competentieprofiel](#) vastgesteld waaraan een bekwame docent NT2 in de VE moet voldoen, en heeft daarvoor vervolgens zelf een certificaat en een assessmentprocedure in het leven geroepen. Het certificaat wordt erkend voor Blik op Werk en de assessments worden afgenomen door een aantal lerarenopleidingen die daarvoor een convenant hebben gesloten met de BVNT2:

- Instituut Archimedes van de Hogeschool Utrecht,
- Fontys Lerarenopleiding Tilburg,
- Vrije Universiteit Amsterdam,
- Universiteit Antwerpen, Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen en de
- Karel de Grote Hogeschool, VOB in Antwerpen.

Het Competentieprofiel dat de BVNT2 heeft vastgesteld, dient ook als basis voor de voor de post-bacheloropleiding voor NT2-docenten in de VE. Deze opleiding wordt verzorgd door de lerarenopleidingen die hiervoor zijn genoemd, plus

- Radboud in'to Languages van de Radbouduniversiteit,
- het Talencentrum van de RUG en
- Taalbureau Olijhoek en Valk.

De opleidingen hebben een studielast van circa 550 uur, zijn duaal van karakter en kosten circa €3000,-. De cursisten die de opleiding met succes afsluiten krijgen een certificaat uitgereikt dat door Blik op Werk wordt erkend als bewijs van bekwaamheid.

De opleidingen die de post-bacheloropleiding voor NT2-docenten in de VE aanbieden, bieden doorgaans ook andere vormen van nascholing voor docenten NT2. Daarnaast zijn er ook andere ondersteuningsinstellingen die begeleiding en scholing aanbieden voor docenten NT2 aan volwassenen.

Eerste opvang en ISK's

LOWAN (het landelijk overleg van leraren werkzaam in de eerste opvang aan anderstalige nieuwkomers) ondersteunt scholen die eerste opvang onderwijs verzorgen aan nieuwkomers in basis- en voortgezet onderwijs en onderhoudt een website met achtergronden, nieuws, regelingen, informatie over scholingen en een materialenbank. LOWAN verzorgt geen eigen cursussen, maar geeft informatie over het aanbod van andere partijen. De groei in het aantal korte cursussen en studiebijeenkomsten roept de vraag op hoe leraren daarin weloverwogen een weg kunnen vinden. Er bestaat geen specifiek bekwaamheidsbewijs voor NT2-docenten die werkzaam zijn in de ISK. Er bestaat wel een scholingsaanbod dat specifiek gericht is op deze doelgroep. Dat aanbod loopt sterk uiteen. Naast de nieuwe leerroute binnen de masteropleiding SEN onder de noemer 'Expert Opvang Nieuwkomers' van Windesheim en HU, biedt de HU in-company opleidingen voor NT2-docenten die zijn gebaseerd op de post-bacheloropleidingen voor NT2-docenten in de VE en verzorgt ITTA UvA minder uitgebreide, maar nog steeds forse scholingstrajecten (in-company) met een studielast van 100 of 200 uur specifiek voor ISK-docenten. Daarnaast zijn er meerdere organisaties die verschillende vormen van scholing en ondersteuning bieden aan ISK-docenten, zoals bijvoorbeeld de CED Groep, KPC Groep, Marant Interstudie, Bureau ICE, Fontys en de Vrije Universiteit.

Voortgezet onderwijs

We hebben weinig informatie kunnen vinden over scholingsaanbod dat specifiek gericht is op leraren in het reguliere voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. Relevant voor deze doelgroep is in elk geval het scholings- en ondersteuningsaanbod over taalgericht of taalbewust vakonderwijs.

Informatie daarover is onder meer beschikbaar via www.leoned.nl, www.taalgerichtvakonderwijs.nl en Leraar24. Daarbinnen is echter de aandacht voor tweede-taalaspecten voor beginnende leerders niet uitgewerkt.

Daarnaast verzorgen enkele hogescholen en andere organisaties nascholing voor docenten. Eén voorbeeld is de 'Introductie cursus NT2 voor Voortgezet onderwijs (VO) en Middelbaar beroepsonderwijs (MBO)' die Fontys OSO verzorgt. De cursus bestaat uit vijf dagdelen en is gericht op leraren die beschikken over een onderwijsbevoegdheid.

Opleiders

Tijdens de studiedag werd opgemerkt dat het in veel eerste en tweede-graadslerarenopleidingen ontbreekt aan deskundigheid met betrekking tot NT2 en taalgerichte didactiek. Nadat er in de jaren '90 op veel opleidingen is geïnvesteerd in NT2-deskundigheid, is er inmiddels weer veel expertise verdwenen uit het personeel en - deels daarmee samenhangend - zijn NT2 en taalgericht vakonderwijs weinig zichtbaar in de curricula. Ook aandacht voor omgaan met culturele en etnische diversiteit vraagt om kennis en vaardigheden die niet overal aanwezig zijn. Opleiders geven aan de deskundigheid te missen om cursussen over te nemen bijvoorbeeld bij vertrek van collega's met specifieke expertise.

3. Conclusies en aanbevelingen

De Lectoreninitiatiefgroep had vóór 5 juli 2016 voorstellen ontwikkeld omtrent activiteiten die zouden kunnen bijdragen aan de deskundigheid van docenten en daarmee aan de kwaliteit van het taalonderwijs aan nieuwkomers en ook omtrent de condities die daarvoor versterkt moeten worden. Tijdens de studiedag zijn die bestaande ideeën aangescherpt en zijn nieuwe voorstellen ontwikkeld. We vatten de aanbevelingen hierna samen.

Organiseer een 'Taskforce NT2 en meertaligheid'

Er is op 5 juli regelmatig in positieve zin gerefereerd aan de belangrijke stimulans die de door de overheid ingestelde Projectgroep NT2 in de jaren '90 gaf aan het NT2-onderwijs. Het verdient serieus overweging om op korte termijn opnieuw zo'n 'taskforce' op te richten met de opdracht om samenhang te brengen in het taalonderwijs aan nieuwkomers en hun kinderen en het beleid inzake meertaligheid. De taskforce zou – gekoppeld aan LOWAN? - moeten bestaan uit een beperkt aantal experts vanuit het werkveld, opleiding, wetenschap en beleid. Zij zouden in kaart moeten brengen waar impulsen - in samenhang - aan kwalitatief hoogwaardig onderwijs aan nieuwkomers -wenselijk zijn en deze via concrete maatregelen ten uitvoer moeten laten brengen. De Taskforce zou kunnen starten met de aanbevelingen die hierna volgen.

Ontwikkel competentieprofielen

Nieuwkomers - vluchtelingen en hun kinderen, maar óók mensen die ervoor kiezen om zich in Nederland te vestigen - stellen het Nederlandse onderwijs voor de opgave om goed (taal)onderwijs te verzorgen. Door de toenemende diversiteit van de samenleving zullen niet alleen AZC-scholen en ISK's, maar álle scholen te maken krijgen met leerlingen, studenten en cursisten die meertalig zijn en voor wie het Nederlands een tweede (of derde of vierde) taal is. Dat zich onder die leerlingen en studenten vluchtelingen bevinden die getraumatiseerd zijn doordat ze levensbedreigende stress hebben meegemaakt, maakt die opgave voor sommige docenten extra complex.

De leidinggevendenden van scholen die dit onderwijs verzorgen vragen zich af over welke competenties onderwijsgevendenden zouden moeten beschikken om deze taak uit te voeren. Vaak is er wel een algemeen idee – betrokkenheid bij de doelgroep, flexibel, geduldig, intercultureel competent, kennis omtrent NT2 en NT2-didactiek – maar het ontbreekt aan een precisering van wat er nodig is om *effectief (taal)onderwijs* te verzorgen. Daarmee ontbreekt ook een basis voor de initiële opleiding en nascholing, voor personeels- en scholingsbeleid én voor zelfreflectie voor de betrokken docenten. Kiezen binnen het nascholingsaanbod of vragen om maatwerk is zonder een dergelijk referentiekader ondoenlijk. Voor leraren is tegelijk onduidelijk wat deelname aan professionalisering hen oplevert en hoe zij zich gericht verder kunnen bekwamen in het lesgeven aan talig en etnisch heterogene groepen.

Er zijn op dit moment verschillende competentieprofielen voor NT2-leraren beschikbaar, maar deze zijn – behalve dat van de NT2-docent in de VE van de BVNT2 - verouderd en niet aangepast aan de huidige situatie. Het verdient aanbeveling om voor méér categorieën onderwijspersoneel, zoals ook intern begeleiders en schoolleiders, zo'n specificatie van bekwaamheidseisen te ontwikkelen. Bij de ontwikkeling van zo'n profiel(en) zal antwoord gevonden moeten worden op (minimaal) de volgende vragen.

- Wat vraagt effectief taalonderwijs van verschillende betrokken professionals in de verschillende onderwijssectoren: schoolleiders, de NT2-docent in de eerste opvangklassen van het PO, de NT2-docent aan de ISK, de docent Nederlands in het vo, de vakdocent, de IB-er, de onderwijs-assistent, de docent op de basisschool in Geldermalsen die de enige meertalige leerling van haar school in haar klas heeft en de leerkracht in Rotterdam die alléén meertalige

leerlingen heeft? Met 16 verschillende moedertalen in die ene klas.. ? Wat zijn de overeenkomsten en waar zitten de verschillen/specialisaties?

- Leraren leren hun leven lang. Wat hoort bij de 'startbekwaamheid' waar de initiële opleidingen voor opleiden en wat hoort bij voortgezette professionalisering?
- Wat is 'generiek' en hoort in het competentieprofiel van elke bekwame docent en wat is specifiek voor NT2-docenten?
- Wat eist taalonderwijs in een meertalige en superdiverse context van de taalvaardigheid van docenten zélf? Van hun vaardigheden in het Nederlands én van hun vaardigheden in andere talen?

Ontwikkel een kadertraining voor opleiders en nascholers

De praktijk leert dat er in lerarenopleidingen – pabo's, eerste- en tweedegraads opleidingen – behoefte bestaat aan méér expertise op het terrein van NT2-onderwijs. Het verdient aanbeveling om een scholingsaanbod te ontwikkelen voor opleiders. Daarvoor zou de expertise die in de verschillende hogescholen, universiteiten én ondersteuningsinstellingen aanwezig is, bij elkaar gebracht moeten worden. Kadertraining van opleiders kan verzorgd worden door experts in het vakgebied in combinatie met studiebezoeken aan praktijk van nieuwkomersonderwijs en intervisie. Tegelijk kunnen opleidingsmaterialen geactualiseerd worden, zodat opleiders en nascholers snel een geactualiseerd aanbod kunnen realiseren.

Ontwikkel 'blended' professionaliseringsmateriaal

Hoewel de inventarisatie van beschikbaar professionaliseringsaanbod voor leraren geen volledigheid pretendeert, zijn er toch minstens drie conclusies mogelijk:

- het bestaande aanbod is vooral toegankelijk voor mensen die woonachtig zijn in de Randstad of in de buurt van een aantal grote steden in de rest van het land én
- het aanbod is vooral gericht op individuele docenten.
- het aanbod is inhoudelijk in de breedte en diepte zeer beperkt van omvang, zeker afgezet tegen de meerjarige voltijdse opleidingen die in relevante buitenlandse gemeengoed zijn (zoals Canada, Zweden, Australië).

Het verdient aanbeveling om een pakket met professionaliseringsmaterialen samen te stellen dat geschikt is voor afstandsleren én dat stimuleert dat docenten zich in teamverband, samen met alle andere collega's die betrokken zijn bij het onderwijs aan de nieuwkomers, verder professionaliseren. Onderwijs is teamwerk, en samen leren kan dat teamwerk bevorderen. Het Lectorateninitiatief heeft hiertoe en concreet voorstel uitgewerkt, dat ook gebruik maakt van bestaande sites met opleidingsmaterialen, zoals www.leoned.nl (bijlage 4).

Ontwikkel méér professionaliseringsaanbod op masterniveau

Het valt op dat er naast de duale master 'NT2' die wordt aangeboden door de UvA en de bredere master 'Expert opvang nieuwkomers' van Windesheim en HU, géén professionele masteropleidingen zijn op het terrein van taal en taalonderwijs. Wij denken bijvoorbeeld aan een duale master voor onderwijsgevendenden die zich verder willen verdiepen in de NT2-verwerving bij jonge kinderen en de didactiek van NT2 voor het jonge kind én aan een bredere master over 'taal en leren' voor docenten in het voortgezet onderwijs waar mogelijk ook schoolleiders en beleidsmakers baat bij zouden kunnen hebben.

Onderzoek wat we buiten Nederland kunnen leren.

Tijdens de studiedag werd opnieuw duidelijk dat we veel kunnen leren van ervaringen en ontwikkelingen buiten Nederlands. Een aantal voorbeelden passeerde de revue:

- Het EDINA- project is een project waarin dit internationale perspectief op Europees niveau wordt uitgewerkt.
- Een van de leden van de initiatiefgroep, Maaïke Hajer, werkt als hoogleraar in Zweden, een land dat in beleid ten aanzien van meertaligheid, tweede-taalonderwijs en professionalisering de structuren goed op orde heeft. Zij heeft daar actief bijgedragen aan ontwikkeling van een professionaliseringsmodel dat in korte tijd als landelijk interventie teamgerichte nascholing heeft helpen implementeren.
- In Vlaanderen biedt de Stichting Lezen België kinderboeken in meerdere talen.
- In Suriname wordt gewerkt aan een vernieuwd curriculum dat gericht is op meertaligheid.
- Wereldwijd wonen Nederlanders en hun kinderen die de taal van hun nieuwe vaderland als tweede taal verwerven en die óók hun taalvaardigheid Nederlands ontwikkelen (zie Stichting NOB).
- We hebben in Nederland en in de landen om ons heen succesvolle tweetalige scholen waar we inspiratie kunnen opdoen. Zoek contact met EP/Nuffic.
- In Australië stimuleert en ondersteunt de overheid meertaligheid.
- De Europese Commissie maakt beleid inzake meertaligheid.
- Veel landen met een lange immigratietraditie hebben gevestigde opvangmodellen met daaraan gekoppelde competentie- en bevoegdheidsregelingen voor onderwijzend personeel.

Tenslotte

Het Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Vluchtelingen is blij met de opbrengsten van de studiedag van 5 juli. Het – ondanks het late moment waarop de conferentie bekend werd gemaakt en de korte termijn die belangstellenden kregen om zich aan te melden – grote aantal deelnemers en hun actieve bijdrage aan de studiedag, tonen volgens de organisatoren aan dat de kansen van vluchtelingen en andere nieuwkomers om in Nederland een nieuwe en veilige toekomst op te bouwen en de kwaliteit van het taalonderwijs dat daarvoor onontbeerlijk is, bij veel betrokkenen – leerkrachten en docenten, beleidsmakers, bestuurders, lerarenopleiders, ondersteuners – hoog op de agenda staan. Daar zijn we blij mee. Het geeft moed en energie om verder te gaan.

Bijlagen

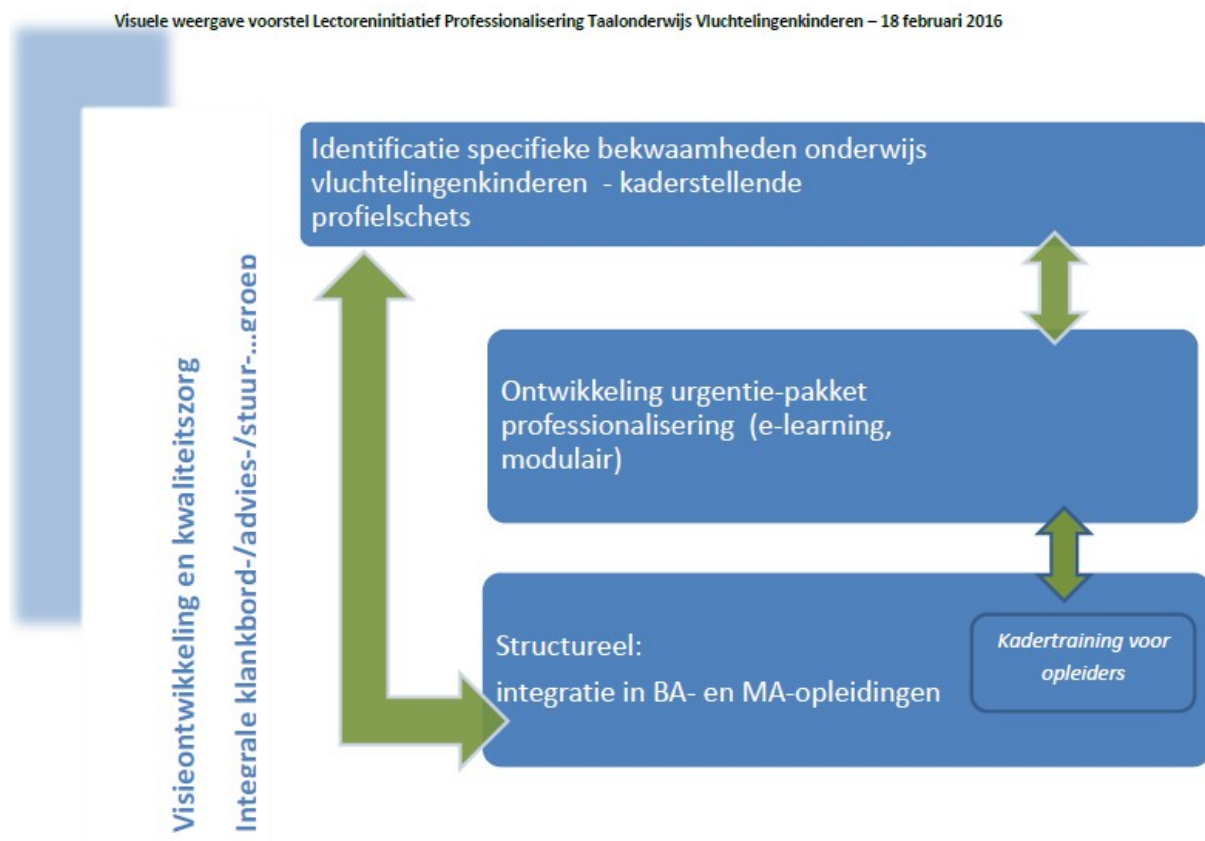

Bijlage 1: Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Vluchtelingenkinderen

Actualisering 18 juni 2016

In december 2015 formuleerde een groep taallectoren vanuit verschillende Nederlandse hogescholen de ambitie om een kwaliteitsimpuls te geven aan de professionalisering voor leraren in eerste opvang en het reguliere onderwijs, vooral gericht op de taalontwikkeling van nieuwkomers. Dit tegen de achtergrond van de grote toestroom van vluchtelingkinderen. Het ontwikkelde plan bestaat uit a. een aanscherping van bekwaamheidseisen waarmee een kaderstellend document ontstaat voor professionalisering, b. de ontwikkeling van een pakket professionaliseringsmaterialen waarin beschikbare expertise landelijk toegankelijk wordt gemaakt, en c. de bevordering van structurele opname van de benodigde competentieontwikkeling in BA- en MA-opleidingen. Het plan is sindsdien met vele betrokkenen besproken en er blijkt een breed draagvlak voor te bestaan. In deze korte actualisering worden de stand van zaken samengevat en concrete voortgang voorgesteld.

Het plan is als volgt weer te geven:

De realisering zien wij als volgt voor ons:

a. Een bij de bekwaamheidseisen aansluitend deskundigheidsprofiel is te ontwikkelen via enkele intensieve ontwerpessies met expertleerkrachten, ervaren opleiders en belanghebbenden in het

werkveld. Uitgaande van beschikbare profielschetsen, o.a. van NT2-docenten in de volwasseneneducatie wordt een werkbaar document opgesteld waarmee vervolgens in stap b en c gewerkt kan worden. Het document zal aangeven welke kennis, vaardigheden van alle reguliere leerkrachten (via professionalisering) gevraagd kan worden, en waar sprake zou moeten zijn van een verdere specialisatie. Voor de uitvoering werken we samen met Onderwijscoöperatie, KPCgroep, POraad en LOWAN. Ook zijn contacten opgebouwd met lopende en nieuwe opleidingsroutes, zoals de Post HBO's NT2, de Leerroute Experts in Nieuwkomeronderwijs in de MASEN (Windesheim en HU) e.a.

b. Aansluitend bij het ontwikkelde profiel worden de meest urgente professionaliseringsthema's benoemd. Daarvoor zou **een landelijk beschikbaar pakket met professionaliseringsmaterialen** moeten worden uitgewerkt binnen een landelijk project, met een projectleider en een ICT-ondersteuner. Voor deelthema's worden modules uitgewerkt in een vast stramien, waarbinnen (gepopulariseerde) wetenschappelijke kennis wordt verbonden aan praktische toepasbaarheid in de eigen lespraktijk. Praktijkvoorbeelden en weblezingen /vlogs worden in videofilmpjes bijgevoegd. Elke module bevat tegelijk voorstellen voor teambijeenkomsten en collegiale ondersteuning. De producten worden beschikbaar gesteld via een e-learning context. Er komen bijeenkomsten om (intern) begeleiders/opleiders met het materiaal te leren werken.

Deze opzet is gebaseerd op een veelbeproefde professionaliserings- en kennisdelingsvorm uit de Zweedse context, waarmee een van de lectoren goed bekend is. Zij is bereid het project in deze vorm te helpen opstarten. De lectorengroep draagt bij aan kwaliteitszorg, o.a. via bemiddeling in de personele bezetting van deelthema's met experts en individuele lectoren kunnen actief meewerken aan enkele modules. Beschikbare materialen worden geïdentificeerd c.q. geactualiseerd. De Onderwijscoöperatie wil meewerken om het professionaliseringsaanbod rond dit materiaal te koppelen aan registerpunten voor het Lerarenregister en ook om inbreng vanuit Leraar24 te realiseren. LOWAN wil helpen expertise te vinden en meedenken over gewenste vorm en inhoud van het materiaal. Diverse opleidingen (Pabo, tweedegraads, schoolleiders, en nascholers) steunen de vorm en opzet. I.s.m. de Anela wordt beschikbare wetenschappelijke expertise aangeboord. Diverse gemeenten en schoolbesturen zijn geïnteresseerd in het pakket en bieden zich als pilotlocatie aan. De eerste modules kunnen in een maand of twee beschikbaar zijn voor pilots. Startsubsidie is noodzakelijk voor opstart en ontwikkeling eerste 5 modules. Daarmee kan een projectleider een businessplan uitwerken met een verdienmodel waarbij sprake is van cofinanciering. Scholen/ gemeentes betalen dan bijvoorbeeld voor het volgen van professionalisering met geschoolde trainers.

c. **Structurele inbedding van bekwaamheden in lerarenopleidingen in BA en MA en kadertraining voor opleiders** kan als verantwoordelijkheid van de opleidingen gezien worden. Samenwerking tussen instellingen kan deze ontwikkeling versnellen. Om de producten uit a en b te kunnen koppelen aan deze curriculumontwikkeling is wel een gezamenlijke ontmoetingsplaats gewenst. Ook is duidelijk geworden dat op veel opleidingen de beschikbare deskundigheid niet meer aanwezig is. Daarom zou - net als in de jaren '90 is gebeurd - een landelijke kadertraining voor opleiders wenselijk zijn. Daarover zal op landelijk niveau overleg met LOBO en ADEF en/of Vereniging van Hogescholen in gang gezet moeten worden. Een dergelijk aanbod kan ook verbreed worden naar ondersteuners en begeleiders buiten de hogescholen om daar de visieontwikkeling op NT2 en onderwijs aan meertalige leerlingen een kwaliteitsimpuls te geven.

Het Lectoreninitiatief heeft in het voorjaar van 2016 op verschillende manieren haar advies rond deze drie actiepunten uitgedragen. Zo is een brief aan de Vaste Tweede Kamercommissie voor OC&W gezonden, is een advies aan de Onderwijsraad geformuleerd, is gesproken met het

ministerie, is meegewerkt aan diverse studiedagen (o.a. van VELON, LOWAN, EDINA-project, CNVonderwijs, Anela), en is een eigen studiedag voor opleiders en nascholers georganiseerd op 5 juli in Den Bosch. Van die dag

- georganiseerd met steun van de Nederlandse Taalunie - zal een verslag verschijnen met een beschrijving en kritische analyse van de huidige situatie in opleiding en nascholing. Overigens constateren we dat opleidingen en nascholingsinstellingen nog maar weinig in beeld zijn als spelers in de infrastructuur rondom scholen. Ook zijn er maar beperkte verbindingen tussen praktijk, opleiding en wetenschap waardoor beleidsbeslissingen niet op actuele inzichten in NT2-onderwijsmodellen en -didactiek worden gebaseerd. Juist op dat kruispunt willen wij als lectoren een katalysator-rol spelen.

De initiatiefgroep van taallectoren, aangevuld met andere experts, bestaat uit dr. Jan Berenst (NHL Hogeschool Leeuwarden), prof. dr. Beppie van den Bogaerde (Hogeschool Utrecht en Universiteit van Amsterdam), dr. Resi Damhuis (Marnixacademie, taalendkgesprekken.nu), prof. dr. Rick de Graaff (Universiteit Utrecht) prof. dr. Maaïke Hajer (Hogeschool Utrecht en Universiteit Malmö), drs. Vital Hanssen, Fontys pabo, dr. Karijn Helsloot (Windesheim), dr. Anne Kerkhoff (Fontys Lerarenopleiding Tilburg), dr. Emmanuelle le Pichon- Vorstman (Universiteit Utrecht, EDINA-project), drs. Hanneke Pot (Hogeschool Inholland), dr. Alex Riemersma (NHL Hogeschool Leeuwarden), drs. Saskia Versloot (Marant), drs. Annet Visser, (NHL Hogeschool Leeuwarden)

Wilt u op de hoogte gehouden worden, geeft u dat dan door aan onze contactpersonen:

Maaïke.Hajer@hu.nl 06 23421154, twitter: @maaïkehajer of a.kerkhoff@fontys.nl.

2. Deelnemerslijst (excl. presentatoren en organisatoren)

A	Leeuwenburg-Schot	Basisschool De Hoeksteen	Docente
Hilde	Amse	Hogeschool Windesheim Flevoland	Docent pedagogiek / rekenen-wiskunde
Sharmaine	Benkaddour - de Graaf	Windesheim Flevoland	Student
Nanette	Bienfait	NHL/ECNO	Coördinator NT2-opleidingstrajecten
Marieke	Boelhouwer	Molendrift	Onderzoeker/projectleider/psycholoog
Conny	Boendermaker	Windesheim Flevoland, opleiding leerkracht basisonderwijs	Docent Nederlands
Marjan	Bokhoven	Bureau ICE	Onderwijskundig adviseur /trainer
Renee	Bolk	Fontys Hogeschool	leerkracht
Liesbet	Bool	Utrechts Centrum voor de Kunsten	consulent drama
wies	boschma	stenden	docent Taal en didactiek
Aartje	Bouman	Fontys OSO	docent
annette	Bouwman	Marnix Academie	Opleidingsdocent Nederlands en Posthbo-docent Nieuwkomers
Esther	Bright	Bereslim	Directeur
Sanr	Broeders-Ronde	Fontys HKE	docent
Orchid	Brug	Taalreis	Logopedist
Mirjam	Buisman	Ministerie van OCW	adviseur
Tineke	Bunnik	Hogeschool van Amsterdam, Faculteit Onderwijs en Opvoeding	lerarenopleider
Ans	Buys	n.v.t.	voormalig directeur FLOT
Guido	Cajot	University Colleges Leuven Limburg	Taaldocent lerarenopleiding professionele bachelors
A.P.	Dalen, van	Marnix Onderwijscentrum	opleidingsdocent post HBO
Katinka	De Croon	Fontys Hogeschool Kind en Educatie, locatie Pabo Tilburg	Docent taal, sectievoorzitter, minorbegeleider Onderwijs aan Nieuwkomers
Igor	de Kort	Spelstimuleringsprogramma De Droomvogel	taalkundige, ontwikkelaar en trainer
Marie-Jose	de Ridder	Fontys OSO	docent
Gerben	de Vries	Marnix Academie	coördinator project nieuwkomers
Marjan	de Wilt	Fontys. OSO	docente/schoolbegeleider
Yolaine	de Wit	CED-Groep	ontwikkelmedewerker
Diana	Debbagh	Odyssee	Leerkracht
Joana	Duarte	NHL Hogeschool	Docent
Lucienne	Emmink	Stichting Agora Zaanstreek.	Specialist onderwijs arrangementen
Özlem	Erçetin	Fontys pabo Eindhoven	student 3e jaars leerling, volgt minor onderwijs aan nieuwkomers
Nanja	Flikweert	Ministerie van OCW	Beleidsmedewerker nieuwkomers in het VO
Aydan	Gönenç	FHKE Eindhoven	docent

Marlies	Greve	spelstimuleringsprogramma De Droomvogel	speltherapeut, ontwikkelaar en trainer
Maaïke	Hajer	Hogeschool Utrecht	lector
Karijn	Helsloot	Windesheim	Coordinator en Onderzoeker Meertaligheid
Jan	Hendriks	NSO Nederlandse School voor Onderwijsmanagement	docent
Angelique	Hoogstrate	Stichting Nederlands Onderwijs Buitenland (NOB)	onderwijsadviseur
SONJA	IMMENS	OVSG	PEDAGOGISCHE ADVISEUR
Filip	Janssens	Stad Antwerpen/ Algemeen Onderwijsbeleid (AOB)	verantwoordelijke Taalbeleid
wilmie	jenniskens	de nieuwste pabo	docent
Anne	Kerkhoff	Fontys Lerarenopleiding Tilburg	lector, lid initiatiefgroep en tester formulier
carly	klein	hogeschool windesheim	consultant meertalig onderwijs
Gerrit Jan	Kootstra	Hogeschool Windesheim	Hogeschooldocent / onderzoeker / consultant
Hannie	Kunst	PCPO rijssen	Intern begeleider
Elisa	Kupers	Rijksuniversiteit Groningen	Universitair docent
Pat	Kussé	stad antwerpen	consulent diversiteit en participatie
Petra	Lambrichs	Fontys OSO	docent
Wilma	Lipke	Hogeschool Windesheim	docent Logopedie
Jenneke	Marquenie	Loohul International	docent
anke	mulder	Hanzehogeschool Groningen	Docent Nederlands
Hanneke	Pot	Inholland Domein Onderwijs en Innovatie	docent en onderzoeker
Joanneke	Prenger	SLO	Leerplanontwikkelaar
Maaïke	Pulles	NHL Hogeschool	Onderzoeker
Annemie	Reijnders	Fontys Hogeschool Kind en Educatie, pabo Venlo	docent
Judith	Ri	Bureau ICE	consultant/projectleider Staatsexamens NT2
Ada	Ruis	Hogeschool Utrecht	Onderzoeker en docent
Moniek	Sanders	Het ABC	onderwijsadviseur / taalspecialist
Linda	Schlundt Bodien	KPC Groep	leidinggevende
Peggy	Schreuder	An Noer	leerkracht en taalcoördinator
Wilbert	Simonse	FHKE Tilburg	Taaldocent
Frans	Smulders	Fontys Hogescholen OSO	docent, onderzoeker, coach
Gitta	Snijders	Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO)	beleidsmedewerker
Heleen	Strating	Expertisecentrum Nederlands	Directeur, senior onderzoeker
Frans	van den	Fontys OSO	o.a. leraar voor cursus nieuwkomers en post HBO NT2
Monique	Van der Putten	Lowan	Adviseur
Yvonne	van Essen	Logopediepraktijk Taalreis	Logopedist, klinisch linguïst, praktijkmanager
Esther	Van Havere	Obs de Regenboog	Coördinator Taalschool
Jody	van Ittersum	Obs De Reuzepas	Schoolleider in opleiding
Erna	van Koeven	Hogeschool Windesheim Zwolle	hoofddocent

Frank	van Lier	Veluwe Onderwijsgroep	Projectleider Academie
Marjan	van Ooij	Pedagogische Hogeschool De Kempe	opleidingsdocent Nederlands
Nino	van Schayk	Marnix Academie	Docent
Gerdineke	Van Silfhout	Slo	Leerplanontwikkelaar
Floor	van Soest	OCW	coördinerend adviseur
Annemarie	Van Son	Agora (stichting voor primair onderwijs in de Zaanstreek)	Teamlid Passend Onderwijs
Annelies	van 't Hul-Brussee	IJsselgroep	Onderwijsadviseur
Hieke	van Til	Stichting Taalvorming	Directeur/ senior-consulent
Dorina	Veldhuis	Ipabo	Docente Nederlands / Engels / NT2
Gerda	Vierhuizen	Hogeschool Windesheim Teachers College	docent Nederlands
M	Voeten	Samenwerkingsverband PO3002	psycholoog
Karin	Westerbeek	Onderwijsraad	coördinerend stafmedewerker/plaatsvervangend secretaris
Astrid	Westerbeek	Fontys/OSO	docent
Annemarie	Westerbos	FLOT	docent
Ineke	Zuidema	Hogeschool Utrecht IA	Docent

3. Programma studiedag

Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Vluchtelingenkinderen

TAALONDERWIJS AAN VLUCHTELINGENKINDEREN

Studiedag voor opleiders en nascholers

PROGRAMMA

5 juli 2016

Locatie

**Fontys Hogeschool Kind en Educatie
Frans Fransenstraat 15
's-Hertogenbosch**

9.30 – 10.00 Aankomst en ontvangst

10.00 - 10.10 Openingswoord vanuit het Lectoreninitiatief door Anne Kerkhoff

10.10 – 10.15 Welkomstwoord namens de Nederlandse Taalunie door Steven Vanhooren

10.15 – 10.40 Onderwijskansen voor vluchtelingen

Diana Debbagh, leerkracht aan de onlangs opgerichte AZC-school in Sneek, geeft een beeld van de praktijk. Ze vertelt over haar eigen ervaringen als vluchtelingenkind, als leerling en als pabostudent en presenteert haar ambities als leerkracht in een AZC-school.

10.40 – 11.05 Hoe ziet het speelveld eruit?

Mark Ruitenbeek (PO Raad) beschrijft hoe momenteel de vraag naar geschoolde leraren en professionalisering speelt binnen met name het primair onderwijs en schetst de grote diversiteit in die praktijk. In hoeverre spelen lerarenopleidingen en professionaliseringsinstellingen een rol als het gaat om urgente vragen rond beleidsvorming en het voorzien in goed onderwijs aan nieuwkomers?

11.05 - 11.20 Reacties en vragen aan Diana Debbagh en Mark Ruitenbeek

11.20 – 11.30 'Pitches'

De trekkers van de ochtendsessies presenteren kort de hoofdlijnen van hun thema en de inhoud van de poster waarop ze de huidige situatie in beeld brengen. De deelnemers kunnen vervolgens drie thema's kiezen waar ze na de pauze over willen meepraten om die stand van zaken – aanbod én vragen en knelpunten - nog scherper in beeld te brengen

11.30 – 11.50 Koffie en thee

11.50 – 12.50 Waar staan we? Drie gespreksrondes

In drie rondes van ieder 20 minuten verzamelen we met behulp van posters informatie over de stand van zaken, de ervaringen én de knelpunten en behoeftes in de praktijk. We vragen u uw belangrijkste informatie en vragen op 'post its' in te brengen, graag goed leesbaar en met uw naam erbij (i.v.m. verslaglegging).

Er zijn posters met een voorlopig overzicht voorbereid op zes gebieden:

- **De initiële opleiding Primair Onderwijs** (*Vital Hanssen en Hanneke Pot*)
- **De initiële opleiding Voortgezet Onderwijs** (*Maaïke Hajer en Tineke Bunnik*)
- **Professionalisering van docenten voor PO** (*Gerrit Jan Kootstra en Jan Berenst*)
- **Professionalisering van docenten voor VO, VE en Internationale Schakelklassen** (*Anne Kerkhoff en Lies Alons*)
- **Opleiden en professionaliseren van leerkrachten Voor- en Vroegschoolse Educatie** (*Saskia Versloot en Alex Riemersma*)
- **Internationale professionaliseringsinitiatieven** (*Emmanuelle le Pichon -Vorstman en Jan de Mets*)

12.50 – 14.00 Lunch en netwerken

14.00 – 15.00 Rondetafelgesprekken

De deelnemers kiezen één van de volgende zes thema's:

A **Competenties van leraren: een kader voor opleiding en nascholing**

In deze groep werken we aan een overzicht van (speciale) deskundigheden die in eerste opvang en regulier onderwijs wenselijk en haalbaar zijn. Dit als verbijzondering van bestaande bekwaamheden. Zo'n - breed gedragen - profiel kan dienen als referentiekader voor het aanbod van opleiding en scholing.
gespreksleiders: Saskia Versloot en Linda Schlundt Bodien

B. **Praktische voorwaarden voor adequate scholing: opleidingsmaterialen bij het competentieprofiel**

De beschikbare deskundigheid in het land kan beter benut worden wanneer 'good practices' verzameld en gedeeld worden. We stellen een landelijke website voor waarop opleidingsmaterialen in doordachte opzet en samenhang bijeengebracht kunnen worden, naar een beproefd Zweeds voorbeeld.
gespreksleiders: Maaïke Hajer en Anne Kerkhoff

C. **Structurele opname in initiële opleiding en ondersteuning van opleiders**

Naast urgente bijscholings- en post-HBO-activiteiten is het wenselijk dat de nodige bekwaamheden structureel in BA en MA-opleidingen worden opgenomen. Welke mogelijkheden zien we en wat is daarvoor nodig?
gespreksleiders: Jan Berenst en Jack Duerings

D. De deskundigen en het speelveld buiten de opleidingen

Zowel regionaal als landelijk zijn vruchtbare relaties te leggen tussen lerarenopleidingen en scholen, andere HBO-opleidingen (bijv. sociale vakken), nascholers/begeleider en gemeenten. Hoe kan die samenwerking eruit zien en wat is er nodig voor verdere versterking daarvan?

gespreksleiders: Alex Riemersma en Vital Hanssen

E. Het perspectief van meertaligheid

Nieuwkomers brengen veel talen mee en hebben veelal onderwijs in andere talen gevolgd. Hoe kunnen opleiding en nascholing optimaal aansluiten bij de taalcompetenties die nieuwkomers meebrengen en hoe kan visieontwikkeling rondom 'meertaligheid' in beleid en opleiding op gang worden gebracht?

gespreksleiders: Karijn Helsloot en Emmanuelle Le Pichon-Vorstman

15.00 – 15.15 Theepauze

15.15 – 16.00 Afsluitend panelgesprek over versterking van opleiding en professionalisering

Onderwijsjournaliste Anja Vink, schrijfster van o.a. 'Van deze kinderen ga je houden', leidt het gesprek tussen de zaal en een panel met gasten van buiten. Rode draad zijn de vragen en opmerkingen vanuit ochtendsessies en themagroepen. Om zitting te nemen in het panel zijn uitgenodigd:

- Vanuit het basisonderwijs: *Mark Ruitenbeek, PO raad*
- Vanuit de PABO's: *Arjan van Eeten, Fontys Hogeschool Kind en Educatie*
- Vanuit de lerarenopleidingen voor het voortgezet onderwijs: *Ans Buys, Voorzitter van de Raad van de kwaliteitsborging van de lerarenopleidingen*
- Vanuit de praktijk: *Hariëtte Boerboom, LOWAN,*
- Vanuit het lectoreninitiatief: *Maaïke Hajer, HU*

16.00 Borrel

Aan het programma werkten mee:

Vanuit het Lectoreninitiatief

Jan Berenst, lector Noordelijke Hogeschool Leeuwarden
Maaïke Hajer, Hogeschool Utrecht en Universiteit Malmö
Vital Hanssen, Fontys Pabo
Karijn Helsloot, Windesheim
Anne Kerkhoff, lector Fontys Lerarenopleidingen Tilburg
Emmanuelle le Pichon Voortman, Universiteit Utrecht
Alex Riemersma, lector Noordelijke Hogeschool Leeuwarden
Saskia Versloot, Marant Arnhem

Overige medewerkers

Lies Alons, ITTA, Universiteit van Amsterdam

Hariëtte Boerboom, LOWAN

Ans Buys, voorzitter van de Raad van de kwaliteitsborging van de lerarenopleidingen

Tineke Bunnik, Hogeschool van Amsterdam

Diana Debbagh, AZC-school in Sneek

Jack Duerings, Fontys Pabo

Arjan van Eeten, Fontys Pabo

Steven Vanhooren, Taalunie

Gerrit Jan Kootstra, Windesheim

Jan de Mets, Universiteit Gent

Hanneke Pot, Inholland Rotterdam

Maya Rispens, Taalunie

Mark Ruitenbeek, POraad

Linda Schlundt Bodien, KPCgroep

Steven Vanhooren, Taalunie

Anja Vink, onderwijsjournaliste

Deze studiedag werd mogelijk door financiële ondersteuning van de Taalunie.

Contactadressen:

Praktische organisatie: v.hanssen@fontys.nl

Inhoudelijk programma: maaike.hajer@hu.nl en a.kerkhoff@fontys.nl

4. Voorstel professionaliseringspakket

Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Vluchtelingenkinderen

Schets van een professionaliseringspakket voor leraren (in opleiding) in het reguliere basis- en voortgezet onderwijs Versie juli 2016

Op de studiedag van 5 juli 2016 zullen we o.a. bespreken hoe de behoefte aan professionaliseringsmaterialen snel en adequaat gevuld kan worden. Hoe denkt u over opzet en realisering van onderstaand pakket? Kunt u ons helpen beschikbare expertise te vinden en wilt u zelf een bijdrage leveren?

Inleidend - doelstelling

Het Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Vluchtelingenkinderen beoogt via een efficiënt ontwikkelproces een pakket met professionaliseringsmaterialen samen te stellen voor leraren in het basis- en voortgezet onderwijs die de competenties willen verwerven, benodigd in opvang van vluchtelingenkinderen en andere nieuwkomers. Het gaat dan met name om de leerlingen die vanuit een taalklas of ISK doorstromen naar het reguliere onderwijs en daar enige jaren voortgezet NT2-onderwijs nodig hebben. Er zijn momenteel wel allerlei publicaties en materialen beschikbaar, maar zonder duidelijke samenhang en kwaliteitscheck. Het materiaal kan door leerkrachten individueel gebruikt worden, maar bij voorkeur kiezen schoolteams thema's die in de eigen school het meest urgent zijn. Ze herkennen dan steeds eenzelfde gestructureerde manier van werken met het materiaal. Er kan zowel met als zonder (externe of interne) begeleider met het materiaal gewerkt worden, dus zeker ook in nascholing, post-hbo-opleidingen, pabo's en lerarenopleidingen voortgezet onderwijs. Het concept is geïnspireerd door de beproefde opzet van landelijke nascholingspakketten die ontwikkeld is en breed verspreid is in Zweden, in opdracht van de Zweedse overheid.

Vorm

Om flexibel en snel te kunnen publiceren willen we het materiaal via een website multimodaal (met tekst, video, links naar internetbronnen, etc., 'blended') beschikbaar stellen. Daarbij kan een interactieve functie gebruikers in het hele land in staat stellen mee te werken aan snelle versterking en veranderingen van het pakket. Een reeks samenhangende, afgebakende deelthema's worden elk in een deelpakket uitgewerkt. Daarin komen dezelfde elementen terug, namelijk

- Een toegankelijk geschreven artikel waarin relevante theoretische *achtergronden* zijn weergegeven, gekoppeld aan *praktische voorbeelden* (op schrift en in beeld via video). Ook kunnen introducerende korte weblezingen en vlogs worden opgenomen.
- *Suggesties voor bespreking* in team en opleiding
- Suggesties om de inhoud concreet te beproeven in *eigen lespraktijk*
- *Reflectie op bruikbaarheid* in de eigen schoolcontext.

Door de aanbieding via internet zijn teksten en films snel te actualiseren, ook door gebruik te maken van de platformfunctie van de website.

Inhoud van het pakket

Het materiaal wordt ontwikkeld vanuit een breed besproken competentiekader en pedagogisch-didactische visie. In overleg met deskundigen en werkveld (via o.a. LOWAN) kiezen we deelthema's die momenteel als de meest urgente worden beschouwd, dan wel waar als eerste concrete steun aan leraren geboden kan worden ('laaghangend fruit'). Vooral nog denken we aan deelthema's zoals (in willekeurige volgorde)

- A. Een **pedagogisch-didactische visie** op opvang van vluchtelingenkinderen/nieuwkomers
- B. **B1 Kennis van de doelgroep**, achtergronden van de komst van diverse vluchtelingengroepen, met een nadruk op de taalsituatie en voor leerkrachten relevante inzichten in de kenmerken van moedertalen van hun leerlingen (en contrasten met het Nederlands)
B 2 Specifieke doelgroepen zoals analfabeten, doven en slechthorenden, blinden en slechtzienden
- C. **Interculturele communicatie** binnen en buiten school. Ondersteuning van ouders rondom hun eigen

- taalontwikkeling en hun rol in de taalontwikkeling en integratie van hun kinderen ; interculturele communicatie in de klas en in contact met ouders, meertaligheid in context
- D. **Sociaal-emotionele problematiek** in relatie tot communicatie, afbakening van rollen met andere professionals in de schoolomgeving (maatschappelijk werkers, psychologen, logopedisten, vrijwilligers enz.)
  - E. Elk kind in beeld: **Intake** en het volgen van de ontwikkeling van kinderen , leerlingvolgsysteem, beschikbare (formatieve en diagnostische) toetsen, beoordeling
  - F. Opvangmodellen: **Organisatie** van opvang binnen school; klassenmanagement bij veel verschillen in de klas; plaatsing in klassen
  - G. **NT2-didactiek voor starters**: starten met een tweede taal. basale inzichten in NT2 voor meertalige kinderen (in diverse deeltjes uit te werken) voor de jongste kinderen, voor wat oudere kinderen
G1 basis inzichten in tweede-taaldidactiek
G2 Uitspraakonderwijs
G3 .....enz
  - H. **Voortgezette NT2-didactiek**:
H1 expliciet NT2 onderwijs
H2 impliciet NT2: onderwijs in andere vakken met Nederlands als voertaal/ taalgericht vakonderwijs in zaakvakken , rekenen, creatieve vakken en gymnastiek, enz
  - I. ...
  - J. ...

Kenmerken van inhoud en proces van totstandkoming:

Een projectleider zet het project op en verdeelt opdrachten voor de deelpakketjes. Experts op deelthema's met actuele kennis uit wetenschappelijk onderzoek en praktijkdeskundigen ontwikkelen dan samen een bepaald pakketdeel. Zoals gezegd is elk deel volgens eenzelfde, herkenbaar stramien opgebouwd, waarbij een verbinding tussen theorie en praktijk wordt gelegd. Zoveel mogelijk wordt bestaand materiaal benut, ook videobeelden (bv via www.leoned.nl). Diverse praktijkdeskundigen uit het hele land kunnen meewerken aan teksten, videobeelden, uitwerking en beproeving van toepassingen in de praktijk. Ook zal aan NRO en de Anela, de Nederlandse Vereniging voor Toegepaste Taalwetenschap, gevraagd worden om actieve medewerking. We streven naar een startsubsidie en opdrachtgeverschap van het Ministerie van Onderwijs en de opleidingen via LOBO en ADEF. Aan opdrachtgevers wordt verantwoording afgelegd over de samenstelling van een klankbordgroep en inhoudelijke keuzes. De ontwikkeling in Zweden maakt duidelijk hoe door een dergelijke werkwijze tegelijk gemeenschappelijke visieontwikkeling in gang kan zetten en netwerkvorming binnen het land kan bevorderen.

Status, registratiesystematiek

Voor de pakketdelen worden leerdoelen geformuleerd met referentie naar het profiel van leraar eerste opvang, reguliere leerkracht BaO, VO zoals door het Lectoreninitiatief samen met Onderwijscoöperatie e.a. wordt uitgewerkt, gekoppeld aan competenties zoals in de Wet Beroepen in het Onderwijs en geaccrediteerde opleidingen. De Onderwijscoöperatie is bereid mee te werken om zo ook registratiepunten t.b.v. het lerarenregister aan het werken met de materialen te kunnen koppelen. Pakketdelen staan voor een bepaalde studiebelasting, zodat doorwerken van het materiaal (al dan niet onder deskundige begeleiding) verbonden kan worden aan ECTS of registerpunten. Met een referentiekader en een materialenpakket waar breed draagvlak voor bestaat, kan meer beter gekozen worden uit het aanbod aan professionaliseringsactiviteiten.

Geënt op een Zweeds professionaliseringsmodel

Bij de opzet en inhouden van het pakket willen we optimaal gebruik maken van beschikbare internationale ervaringen, met name in vergelijkbare Westeuropese landen, zoals Duitsland, Vlaanderen en Zweden. We laten ons inspireren door een beproefd concept voor dergelijke materiaalpakketten, ontwikkeld in de Zweedse context. (Referentie: www.lasochskrivportal.se) Een van de lectoren heeft in 2015 als projectleider de ontwikkeling van twee van dergelijke pakketten aangestuurd en wil die ervaringen naar de Nederlandse context helpen vertalen. Mogelijk zijn ook inhouden uit elders ontwikkelde materialen te bewerken naar de

Nederlandse context. De opzet is mede gebaseerd op reviewstudies van Hattie en Timperley (2007) naar effecten van professionalisering, waaruit het belang van een verbinding tussen kennis, toepassing en reflectie in professionele leergemeenschappen blijkt.

Feedback gevraagd

De ideeën over inhoud en aanpak zijn volop in ontwikkeling en we roepen graag uw hulp in bij de uitwerking.

- Naar welke deelthema's is naar uw idee als eerste behoefte binnen het professionaliseringsmateriaal?
- Kunt u bijdragen aan uitwerking van een van de delen, zo ja, welke? Bv door schrijfwerk, in kaart brengen van experts uit praktijk en wetenschap, bekijken van bestaand materiaal op bruikbaarheid?
- Hoe denkt u dat dergelijk materiaal in uw omgeving benut kan worden?
- Wilt u meedenken over ontwikkeling, beproeving en verspreiding van het pakket?

Met een doortastende aanpak en steun van beoogde gebruikers (schoolbesturen, opleidingen, professionalisering) kunnen naar wij hopen eerste delen in conceptvorm al dit najaar worden beproefd.

Geef uw belangstelling aan en stuur uw reactie aan maaike.hajer@hu.nl. Deelnemers aan de studiedag van 5 juli 2016 worden automatisch op de hoogte gehouden van verdere ontwikkelingen.